

ВИБІР МАЙБУТНЬОГО ТА ОЧІКУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ БАЗОВОЇ ТА СТАРШОЇ ШКОЛИ

Ващенко Лідія Семенівна

к.п.н., старш. наук. співробітник, відділ
моніторингу та оцінювання якості загальної
середньої освіти, Інститут педагогіки
НАПН України

Анотація. У статті подані результати опитування сучасних випускників базової та старшої школи щодо їх подальшого продовження навчання чи трудової діяльності. Аналізуються очікування випускників щодо їх першої трудової зайнятості у майбутньому. Чи вважають вони, що робота має, перш за все, приносити дохід чи важлива можливість самореалізації в трудовій діяльності? З'ясовано вплив особистісних факторів, а саме: самооцінка наполегливості у досягненні цілей, подолання труднощів; здатність захищати власні інтереси, зацікавленість процесом навчання, наявність культурних ресурсів тощо на вибір життєвого шляху.

Ключові слова: очікування, трудові траєкторії, особистісні цінності, орієнтири вибору.

Вступ. Актуальність питання. Питання вибору майбутнього постає перед школярами вже після закінчення 9-го класу. Відповідно до Закону України “Про освіту” [1] випускникам базової школи необхідно визначитися не лише з профілем навчання у старшій школі, але і з тим, які предмети вони будуть складати на ЗНО та відповідно якою буде майбутня робота, трудова траєкторія. В 11-му класі школярам доведеться остаточно вирішувати, що робити: йти на роботу, вступати до вузу, коледжу чи закінчувати певні курси. Вибір майбутньої професії безпосередньої пов’язаний з наявністю мотивації до

освіти, подальшим вибором іспитів ЗНО та навчального закладу. Рішення, які приймаються учнями базової та старшої школи системно впливатиме не лише на їх професійне становлення, але і на все подальше життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці по-різному розглядають питання очікувань випускників школи та розвитку професійного інтересу особистості, вважаючи, що його динаміка розгортається таким чином: зацікавленість, допитливість, пізнання, дія [2]. Дослідники стверджують, що очікування та професійний інтерес є однією із властивостей особистості, що характеризує позитивне ставлення людини до певного виду трудової діяльності та її спрямованість на цю діяльність [4,5,6].

Питання очікування молоді щодо своєї майбутньої роботи, мотивації особистості до здійснення професійного вибору та здатності до певної діяльності висвітлені в наукових дослідженнях К. Абульханової- Славської, О.Василенко, А. Голомшток, В. Гладкова, Е.Павлютенка, К. Платонова, М. Скиби та інших.

Метою статті є спроба дослідити очікування та орієнтири випускників базової та старшої школи щодо свого подальшого навчання та майбутньої роботи.

Методи дослідження. Підчас дослідження були використані наступні методи. Порівняльний аналіз джерел наукової педагогічної літератури, інтерпретація, формулювання висновків. Кількісний метод дослідження – опитування у письмовій формі – анкета, розроблена автором статті з метою дослідити плани учнів після закінчення базової та старшої школи, а також очікування від майбутньої роботи.

В ньому опитуванні взяли участь 104 учнів дев'ятих та 69 учнів одинадцятих класів ліцею №17 м. Хмельницька, які навчаються в класах різних профілів.

Результати дослідження. Ключовим у нашому дослідженні було питання щодо очікування випускників базової та старшої школи від майбутньої роботи, професійної діяльності. В групі цінностей, пов'язаних з майбутньою

роботою були виділені: високий дохід, емоційна захопленість, престижність, незалежність, комфортність [3].

Таблиця 1

Розподіл відповідей учнів 9-х класів про очікування від майбутньої роботи

Очікування від майбутньої роботи	Середнє значення за 5-бальною шкалою				
	9-а, хім-біо	9-б фіз-мат	9-в економ.	9-г інформ.тех	Всього
Робота дасть можливість спілкуватися з цікавими людьми	4,0	3,5	3,7	3,3	3,6
Робота повинна бути комфортною і спокійною	3,9	3,8	3,9	4,0	3,9
Робота повинна захопити мене емоційно	4,0	3,1	3,0	3,3	3,3
Робота повинна викликати повагу до мене з боку інших людей	3,9	3,0	2,8	3,1	3,2
Робота повинна давати можливість розпоряджатися своїм часом	3,8	3,6	3,9	3,8	3,8
Робота повинна забезпечити мої потреби, давати високий дохід	4,5	4,8	4,96	5,0	4,8

В таблиці 1 представлений розподіл відповідей учнів 9-х класів. Найбільш важливою цінністю в майбутній роботі для випускників базової школи є отримання високих доходів. Далі за значимістю йде комфортність, спокій в роботі, можливість розпоряджатися власним часом та спілкування з

цікавими людьми. Найменше їх турбує емоційність роботи та повага з боку інших людей щодо їх вибору.

Таблиця 2

Розподіл відповідей учнів 11-х класів про очікування від майбутньої роботи

Очікування від майбутньої роботи	Середнє значення за 5-бальною шкалою			
	11-а хім біо	11-б фіз- мат	11-в економ	Всього
Робота дасть можливість спілкуватися з цікавими людьми	4,2	3,6	4,0	3,9
Робота повинна бути комфортною і спокійною	4,3	3,0	3,8	3,7
Робота повинна захопити мене емоційно	4,4	4,0	4,2	4,2
Робота повинна викликати повагу до мене з боку інших людей	3,9	3,1	3,2	3,4
Робота повинна давати можливість розпоряджатися своїм часом	3,8	3,0	3,2	3,3
Робота повинна забезпечити мої потреби, давати високий дохід	4,8	4,7	4,6	4,7

В таблиці 2 представлені очікування щодо майбутньої професії випускників ліцею. Так як і для дев'ятикласників важливим для них є забезпечення особистих потреб, отримання доходів. На відміну від дев'ятикласників другим за значимістю в одинадцятикласників є емоційне захоплення роботою. Від роботи вони очікують також можливість спілкування з цікавими людьми. Найменше їх турбує можливість розпоряджатися своїм часом та ставлення з боку інших людей щодо їх вибору професії.

У 14 –16 років молоді люди починають міркувати про своє місце у

житті, у товаристві однолітків. Їх роздуми фіксуються у життєвих цінностях, які набувають певних рис. Випускникам базової та старшої школи було запропоновано відповісти на запитання, яким їм бачиться шлях досягнення особистого благополуччя і успіху та якою мірою людина повинна враховувати інтереси інших людей.

Таблиця 3

Розподіл відповідей дев'ятикласників щодо їх поглядів на шляхи досягнення успіху

Як Ви думаєте досягти успіху?	Відсоток
Варто підтримувати з іншими людьми взаємовигідну співпрацю	41
Необхідно підтримувати з іншими людьми товариські стосунки, які ґрунтуються на турботі один до одного	34,7
Слід свої дії співвідносити з інтересами інших людей, щоб не нашкодити їм	17
Можна повністю ігнорувати інтереси інших людей	3,2
Слід уміло використовувати інших людей (знання, досвід, їх симпатії) для своїх інтересів	3,1

Таблиця 4

Розподіл відповідей одинадцятикласників щодо їх поглядів на шляхи досягнення успіху

Як Ви думаєте досягти успіху?	Відсоток
Варто підтримувати з іншими людьми взаємовигідну співпрацю	53
Необхідно підтримувати з іншими людьми товариські стосунки, які ґрунтуються на турботі один до одного	31
Слід свої дії співвідносити з інтересами інших людей, щоб не нашкодити їм	11
Можна повністю ігнорувати інтереси інших людей	3
Слід уміло використовувати інших людей (знання, досвід, їх симпатії) для своїх інтересів	2

Як видно з таблиць 3 та 4, понад 41% дев'ятикласників та 53% одинадцятикласників обрали гуманістичну позицію - варто підтримувати з

іншими людьми взаємовигідну співпрацю; понад третини ліцеїстів виявили позицію альтруїстів, вони вважають, що у стосунках з людьми слід підтримувати товариські стосунки, які ґрунтуються на турботі один про одного; 17% дев'ятикласників та 11 % одинадцятикласників виявилися розумними егоїстами, вони вважають, що слід свої дії співвідносити з інтересами інших людей, щоб не нашкодити їм; Понад 5% школярів виявилися на позиції прагматиків та байдужих. Вони вважають, що можна повністю ігнорувати інтереси інших людей або уміло використовувати інших людей (знання, досвід, їх симпатії) для своїх інтересів.

Звичайно результати наведеного опитування не надають вичерпної інформації про внутрішній світ сучасних випускників. Водночас, ряд імпіричних даних дають можливість зробити певні висновки.

Висновок. Випускники базової та старшої школи чітко визначилися з тим, що вони очікують від майбутньої професії, враховуючи особисті прагнення. Основними очікуваннями щодо майбутньої трудової діяльності випускників є забезпечення особистих потреб, отримання доходів. На відміну від дев'ятикласників другим за значимістю в одинадцятикласників є емоційне захоплення роботою. Від роботи вони очікують також можливість спілкування з цікавими людьми. Найменше їх турбує можливість розпоряджатися своїм часом та ставлення з боку інших людей щодо їх вибору.

На думку старшокласників досягти успіху у майбутній роботі можна шляхом підтримки з іншими людьми взаємовигідної співпраці та товариських стосунків, які ґрунтуються на турботі один до одного

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про освіту”//Голос України.- 2017.- №178 – 179-С.14,16
2. Василенко О. Орієнтири для вибору майбутньої професії випускниками загальноосвітніх шкіл у сучасних умовах. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України Серія: педагогічні науки № 2(4), 2 0 1 6, с.62-71
3. Ващенко Л.С. Сучасні випускники базової та старшої школи в умовах вибору та очікування щодо майбутньої трудової діяльності Біологія і хімія у рідній школі. 2021. № 2. С..
4. Гладкова В. М. Профорієнтація : [навчальний посібник] / В. М. Гладкова. – Львів : Новий Світ-2000, 2007. – 160 с.
5. Скиба М. Є. Теорія і практика професійно-орієнтаційної роботи з молоддю: [навчальний посібник] / М. Є. Скиба, О. М. Коханко. – Хмельницький : ХНУ, 2007. – 322 с.
6. Южанинова А.В. Ожидания школьников относительно будущей работы Вопросы образования №1 2014 год , ст.200- 214